

2 — 1

30605 B. 7.2.50 7159 mi DB

MINISTERIE VOOR UNIEZAKEN
EN OVERZEESE RIJKSDELEN

Kabinet.

's-Gravenhage, 6 Februari 1950.

Letter H 9/GEHEIM

A F S C H R I F T.

R.A.V.I.

DE STRIJD TUSSEN UNITARISME EN FEDERALISME IN DE R.I.S.

Alhoewel artikel 1 van de voorlopige R.I.S.-constitutie nadrukkelijk verklaart, dat van de onafhankelijke en soevereine Republiek der Verenigde Staten van Indonesië een democratische rechtsstaat van federatieve structuur is, is de kwestie van de toekomstige staatsvorm van de R.I.S., en speciaal die van de positie van de Negara's, reeds terstond acuut geworden.

Daarbij valt, ofschoon zij formeel in de zelfde positie verkeren, in de practijk een onderscheid te maken tussen Negara's zoals Pasundan en Djawa-Timur enerzijds en de Republiek Indonesia anderzijds.

De Negara's Pasundan en Djawa-Timur.

Weliswaar hebben de Negara's Pasundan en Djawa-Timur de overdracht van de soevereiniteit overleefd, doch het is zeer de vraag voor hoe lang deze negara's hun bestaan nog zullen weten voort te zetten. Want zowel binnen als buiten de grenzen der beide deelstaten vindt men sterke stromingen, die voor onmiddellijke opheffing en aansluiting bij de Republiek Indonesia zijn geporteerd.

In het bijzonder vraagt de situatie in de Negara Pasundan de aandacht, te meer nu van verschillende kanten scherpe aanvallen zijn gedaan op de persoon van de Wali Negara R.A.A. Wiranata Koesoemah.

Zo verklaarde de bekende Bung Tomo in een interview te Djocja dat het al of niet opheffen van de deelstaat Pasundan uitsluitend afhangt van de Wali Negara zelf, wien het er om te doen is om zo lang mogelijk zijn positie te kunnen behouden.

Ook Kolonel Nasution deed een scherpe aanval op het staatshoofd van Pasundan, wiens bewering, als zoude door de T.N.I. druk zijn uitgeoefend op het volk om de Negara Pasundan te ontbinden, door de Chef Staf van de Landmacht der RIS als een leugen werd gekwalificeerd. Nadrukkelijk verklaarde de Kolonel, dat de TNI zich in West-Java nimmer met de politiek had ingelaten en zich uitsluitend had beperkt tot haar taak van handhaving van rust en orde. "Niet de T.N.I., doch het volk zelf heeft aangedrongen op de ontbinding van de Negara", aldus de Kolonel.

Natuurlijk wist Kolonel Nasution wel beter. Bij haar pogingen om de staat Pasundan van binnen uit aan te tasten heeft het Militair Gezag van de Republiek zich immers steeds stelselmatig bediend van de z.g. K.O.D.M.'s - de Kommandos Onder District Militair - zijnde
- organiek -

GEHEIM.

organiek tot de T.N.I. behorende ondergrondse organisaties, waarvan tijdens de tweede politionele actie een geheel netwerk over het gebied van Java werd uitgespreid. Deze K.O.D.M.'s, door Kolonel Nasution in Indonesië geïntroduceerd en georganiseerd, welke in oorlogstijd bestemd waren voor bevoorrading van de T.N.I.-guerilla-eenheden en aankweking c.q. het levendig houden van de geest van het volksverzet, hebben na de cease hostilities order zich zowel in Pasundan als in Djawa Timur bezig gehouden met de stelselmatige ondergraving van het Negara gezag.

Ondanks de steeds meer toenemende dreiging van de Darul Islam, welke beweging door de TNI minstens even gevaarlijk is als voor de Negara Pasundan, heeft de TNI tot heden ten dage toe volhard in haar pogingen om de Negara ten val te brengen door haar gezagsuitoefening illusoir te maken. Daartoe werd en wordt nog steeds gebruik gemaakt van alle beschikbare middelen, waarbij terreur methoden, in de eerste plaats gericht tegen het Negara bestuur en de Desa-hoofden geenszins worden vermeden.

Zoals bekend bood het derde Kabinet Djoemhana op 29 December j.l. zijn ontslag aan. Als reden voor het aftreden werden o.m. opgegeven de gewijzigde maatschappelijke stromingen alsmede de wijzigingen in de fracties van het Parlement.

Dat een gespannen verhouding was ontstaan tussen de Negara Regering enerzijds en verschillende partijen en vakbonden anderzijds nopens de wijze van verkiezing van de afgevaardigden van Pasundan in het RIS Parlement kwam reeds op 20 December j.l. duidelijk tot uiting.

Nadat ten slotte door het Parlement de 21 afgevaardigden voor het RIS Parlement waren gekozen, verklaarde de Commissie voor de verkiezing van de leden van het RIS Parlement uit de Negara Pasundan zich niet accoord met de resultaten van de verkiezing en wenste deze Commissie niet de verantwoordelijkheid voor de gevolgen hiervan, speciaal wat betreft handhaving van rust en orde, op zich te nemen. In hoeverre dit feit de uiteindelijke doorslag heeft gegeven voor het aftreden van de Pasundan Regering, kan in het midden worden gelaten. Kort voor haar aftreden gaf de Pasundan Regering echter een communiqué uit, waarin zij verklaarde te betreuren, dat het resultaat der verkiezing van de afgevaardigden voor het RIS Parlement niet de juiste weergave was van de huidige stromingen in de samenleving.

Aan R.M. Utarjo Anwar Tjokroaminoto werd door de Wali Negara de vorming van een nieuw Kabinet opgedragen, waarmede deze op 10 dezer gereed kwam. Het is overigens zeer de vraag, of dit Kabinet een lang leven zal zijn beschoren, daar nu reeds een onoverbrugbare kloof dreigt tussen Kabinet en Parlement. In dit verband wordt zelfs thans reeds de mogelijkheid geopperd van ontbinding van het Parlement door de Wali Negara van Pasundan.

Inmiddels dreigen nieuwe verwickelingen in Pasundan als gevolg van de opzienbarende brief van Kapitein Westerling, waarin om erkenning van zijn troepen als officiële strijdkrachten van Pasundan wordt verzocht.

Dat de Minister van Binnenlandse Zaken van de RIS niet van zins is om zonder meer te berusten in de verdere ondergraving van de

- Negara's -

Negara's Pasundan en Djawa Timur, mag als vaststaand feit worden aangenomen.

Naar aanleiding van ontvangen rapporten uit de beide Negara's omtrent voortzetting ook na 27 December j.l. van de agitatie van de zijde der TNI tegen de Negara besturen gaf Anak Agung opdracht aan een van zijn (Nederlandse) afdelingshoofden van het Ministerie van Binnenlandse Zaken om hem op korte termijn de nodige gegevens te verstrekken omtrent de activiteiten van de z.g. schaduwbesturen in de Negara Pasundan en Djawa Timur. Ook de door deze Minister op 8 dezer ondernomen reis naar Soerabaja, van waar hij de volgende dag reeds terugkeerde, houdt ongetwijfeld verband met de maatregelen, welke de Minister wenst te nemen ter voorlopige handhaving van de beide Negara's, in afwachting van een definitieve uitspraak door de Volksvertegenwoordiging van de R.I.S. inzake al of niet opheffing van de deelstaten. Zoals bekend stelde het Kabinet de spoedige indiening van het desbetreffende wetsontwerp in het vooruitzicht.

Want ook in Oost-Java kraakt het bedenkelijk in de Negara ten gevolge van de systematische door de TNI met behulp van de K.O.D.M.'s gevoerde actie tegen het Negara-bestuur. Reeds voor de datum van de soevereiniteitsoverdracht had de Wali Negara van Djawa Timur in feite al gecapituleerd voor de Republiek (beter gezegd voor de TNI-commandant Kolonel Soengkono). Nadien scheen het snel verder bergafwaarts te zullen gaan met de Negara.

Op 31 December j.l. ging de Regering van genoemde Negara zelfs zo ver door een Commissie te benoemen die met de RIS Regering de kwestie van de aansluiting van de Negara bij de Republiek Indonesia zou hebben te bespreken.

Terwijl genoemde Commissie te Djakarta nog besprekingen voerde met de Centrale Regering werd door de Voorlichtingsdienst van de Militaire Gouverneur van Oost-Java medegedeeld, dat de drang tot aansluiting bij de Republiek op sommige plaatsen zo sterk zou zijn geweest, dat het volk het Negara-bestuur niet meer wenst te gehoorzamen en te erkennen. Ter voorkoming van verstoring van rust en orde heeft het militair bestuur bij wijze van preventieve maatregel het civiel bestuur van Sidohardjo en Pasuruan voorlopig door militair bestuur doen overnemen. Dit zal zo blijven - aldus genoemd communiqué - totdat de Negara en het Parlement tot een oplossing zijn gekomen betreffende de aansluiting van het Negara-gebied bij de Republiek.

Ook in Modjokerto zou tijdens een massa bijeenkomst door het volk zijn verklaard, dat men niet meer de Negara-Regering en het Regentschapsbestuur wenst te erkennen. De laatste berichten uit Oost-Java maken melding dat ook in een aantal buiten-districten van het Regentschap Soerabaja het militaire gezag het bestuur heeft overgenomen.

Tijdens een persconferentie op 6 dezer verklaarde evenwel de directeur van het kabinet van de Wali Negara van Djawa Timur, dat de Negara Regering vast besloten had, evenals de Regering der RIS om op het standpunt te blijven staan, dat de eventuele liquidatie van de Negara uitsluitend kan geschieden volgens de in de grondwet van de RIS vastgelegde beginselen. Deze aansluiting is niet een kwestie welke alleen de beide deelstaten aangaat, doch is zelfs niet alleen een binnenlandse kwestie, aangezien voorkomen moet worden, dat in het buitenland de indruk wordt gewekt dat de Regering der RIS de bedoe-

- ling -

ling zou hebben om de deelstaten te liquideren.

Inmiddels is de capitulatie van de Wali-Negara van Djawa Timur een voldongen feit geworden. Op 16 Januari j.l. stelde de Heer R.T. P. Kusumonegoro zijn mandaat ter beschikking van de RIS-regering. Deze benoemde aanstonds op grond van art. 54 van de voorlopige Grondwet een regeringscommissaris ter uitvoering van de bestuurs-taak, toegewezen aan de Negara alsmede ter uitvoering van het gezag van de RIS-regering.

Republiek Indonesia.

Hetgeen in het voorgaande werd opgemerkt omtrent de onzekere vooruitzichten van de deelstaten Pasundan en Djawa-Timur, geldt tot op bepaalde hoogte eveneens voor de toekomstige positie van de Republiek Indonesia. Weliswaar spelen geheel andere factoren hier een rol, doch dit neemt niet weg, dat zich ook ten aanzien van de Republiek de vraag voordoet, of zij in de naaste toekomst in haar huidige vorm gehandhaafd zal blijven.

Voor de Negara's geldt thans zonder meer het alternatief: deelstaat of deel van de Republiek. Voor de Republiek daarentegen is de alles beheersende vraag: voortbestaan in haar huidige vorm als levend symbool van de Indonesische eenheidsgedachte of door op te gaan in de RIS - met gelijktijdige opheffing van de Republiek Indonesia - het Unitarisme aanstonds te enten op de nieuw gevormde soevereine staat.

Terstond nadat de meest prominente Republikeinse figuren als Sukarno, Hatta en de sultan van Djocja hun nieuwe taak te Djakarta aanvaardden, werd de vraag, welke plaats de Republiek Indonesia in het toekomstig staatsbestel zou innemen, actueel.

Reeds gingen hier en daar stemmen op om de Republiek Indonesia maar als staat te liquideren en haar om te zetten in een provincie met een eenvoudig autonoom bestuur. In dit verband dient aan de motie van de bekende unitarist Mr. Moh. Yamin, welke reeds in December j.l. ter behandeling op een later tijdstip in het KNIP is ingediend, de nodige aandacht te worden geschonken. Deze motie concludeert, dat met de terugkeer van het bewind Sukarno-Hatta naar Djakarta, het centrale gezag van de Republiek Indonesia dient op te houden te bestaan. De strijd voor de Indonesische eenheidsstaat dient derhalve vanuit Djakarta te worden voortgezet.

Daartegenover verklaarde Dr. Abdul Halim, een van de drie kabinetsformateurs, welke zijn aangewezen door de waarnemend president van de Republiek Indonesia Mr. Assaat om een nationaal en parlementair kabinet voor de Republiek te vormen - dat men de Republiek Indonesia onmogelijk kan gelijkstellen met de andere deelstaten, zoals Oost-Sumatra, Oost-Java en Madura, wier bestaan nog een twistpunt vormt, hoewel formeel juridisch alle deelgebieden gelijk zijn. De Republiek Indonesia blijft het kapitaal van het strijdende volk en is de stuwkracht van de R.I.S., aan wie zij alle resultaten van de Revolutie wil overdragen ter verwezenlijking van een Indonesische staat, die werkelijk vrij en soverein is. De Republiek Indonesia is geen doel, doch slechts een weg ter verwezenlijking van de volksidealen, aldus Dr. Halim. Ten slotte verklaarde Dr. Halim, dat de Republiek Indonesia gehandhaafd moet blijven en alles in het werk zal moeten worden gesteld om de volkswil over het aantal deelstaten

van de R.I.S. c.q. de ontbinding van enkele dier staten goed tot uiting te doen komen.

Ook Sutan Sjahrir gaf als zijn mening te kennen, dat de Republiek Indonesia - ondanks de totstandkoming van de R.I.S. - haar rol nog lang niet heeft uitgespeeld.

De bekende verzetsleider Boeng Tomo (voorzitter van het Indonesisch volksverzetslegioen) verklaarde tijdens een interview te Djocjakarta, dat zolang de R.I.S. nog geen eenheidsstaat is, alle stromingen, die de liquidatie van de Republiek Indonesia wensen, verraderlijk zijn. "Niet de Republiek zal door de R.I.S. geabsorbeerd worden, doch de andere deelstaten door de Republiek."

Ook van communistische zijde, t.w. door een lid van het Politburo van de P.K.I. (Indonesische Communistische Partij) werd met betrekking tot de stromingen die geporteerd zijn voor liquidatie van de Republiek Indonesia opgemerkt, dat allen, die daarnaar sturen, in werkelijkheid hun eed van trouw aan de Republikeinse grondwet hebben verbroken.

Uit deze laatste uitspraak blijkt, hoe de P.K.I., door zich thans als voorvechter van de Republikeinse ideologie op te werpen, er op uit is om voordeel te trekken uit de in de naaste toekomst te verwachten politieke strijd inzake het al of niet voortbestaan van de Republiek Indonesia.

Dat ook het Comité voor de Plebiscietactie van de Republiek Indonesia niet stilzit, blijkt uit de gepubliceerde versterking van de bestuursraad van genoemd comité. Nu Mr. Ali Budiardjo in verband met zijn benoeming tot secretaris-generaal van het Ministerie van Defensie het voorzitterschap van het Comité voor de Plebiscietactie heeft moeten neerleggen, werd in diens plaats een drietal nieuwe leden aan het bestuur toegevoegd, t.w. de H.H. Moh. Nazir, Dr. A. Halim en N.St. Iskandar. De omstandigheid, dat beide eerstgenoemden tevens aangewezen zijn als formateurs van het nieuwe Republikeinse kabinet - een opdracht waarvan zij zich inmiddels hebben gekweten - is van een niet te onderschatten betekenis.

Uit het voorgaande blijkt wel, hoezeer de politieke gemoederen zich nu reeds bezig houden met het vraagstuk hoe de uiteindelijke staatsvorm van de nog geen vier weken geleden geconstitueerde R.I.S. zal moeten zijn. De vraag, federale staat of eenheidsstaat, is thans reeds op het eerste plan gekomen van de lange reeks problemen, welke het Kabinet Hatta zal hebben op te lossen.

Djakarta, 20 Januari 1950.

vD/PG.

-(Rapport bij brief dd. 24 Januari 1950 no. G 2710 van het Hoge Commissariaat van het Koninkrijk der Nederlanden in Indonesië)